

سبک‌های باغسازی

تاریخچه

۳۰۰۰ سال پیش از میلاد: زمان فراغنه و حضرت موسی ، نمایانگر آن است که در اطراف رود نیل باغهای مشجر زیتون و طرحهای هندسی بسیاری معمول بوده و در اطراف معابد ، مقابر و کاخها درختان کهن همراه با گیاهان زینتی معطر ، پیچکها و گیاهان رونده کاشته میشده است.

۶۰۰ سال پیش از میلاد: یکی از عجایب هفتگانه باغهای معلق بابل بوده که بختالنصر پادشاه بابل برای ملکه خود ساخته است. این باغها پنج طبقه بوده و به فاصله پنجاه پا بر روی هم قرار داشتهاند که در هر طبقه آن درختان بزرگ و گیاهان زینتی کاشته بودند ولی اکنون آثاری از آن بر جای نمانده است.

تاریخچه

نمونه‌ای از باغ‌های دوران کهن:

.آکادموس

.باغ‌های گیاهشناسی روم باستان

.باغ قصر الحمراء

.پردیس‌های ایران و مصر باستان

تاریخچه

اوایل قرن ۱۸ ← ایجاد فضای سبز و باغسازی به عنوان مقوله‌ای لوکس و تشریفاتی تلقی می‌گردید و خاص طبقه اشراف و اعیان بود که عوام مستحق آن نبودند.

اواسط قرن ۱۸ ← نخست در انگلستان و سپس در سایر کشورهای اروپایی، در بین روشنفکران، شعرا، رجال و اشراف طرز فکر یا حرکت جدیدی پدید آمد که بعدها تحت عنوان بازگشت به طبیعت شهرت یافت. حرکت یا ایدئولوژی بازگشت به طبیعت عبارت بود از ایجاد فضاهای شبه طبیعی در شهر و یا جا نمودن مناطق اشراف‌نشین در طبیعتی همانند تابلوهای نقاشی. لیکن این طبیعت به دست بشر ساخته می‌شد و تابع مقررات سخت سبک باروک بود.

سبک باروک

انتخاب یک یا چند محور

تقارن

و قرینه‌سازی به هر قیمت

ویژگی‌های سبک باروک

□ مهمترین عنصر در معماری سبک باروک ، درختکاری در دو طرف خیابان‌ها بود که نام آله (Alee) به خود گرفت.

□ عنصر مهم دیگر ، میادین بود. میادین بزرگ و مربع شکل که درون آن چمنکاری می‌شد و پیرامون آن درختکاری می‌شد تا از محیط اطراف جدا شود.

آله‌سازی در هنر معماری مناظر قرن 15 و 16 ایتالیا نیز آشکارا وجود داشته است ، لیکن فقط اوج خود را در قرن

هفدهم در فرانسه یافت.

ابتدا در فرانسه (در قرن هفدهم) و

بعدها در انگلستان (در قرن هجدهم).

پارکهای پادشاهان از حالت بسته بودن خود خارج شدند.

لوئی چهاردهم خیابانهای ورسای را به بیرون گسترش داد

و پارک خود را به روی رعیت‌هایش باز کرد.

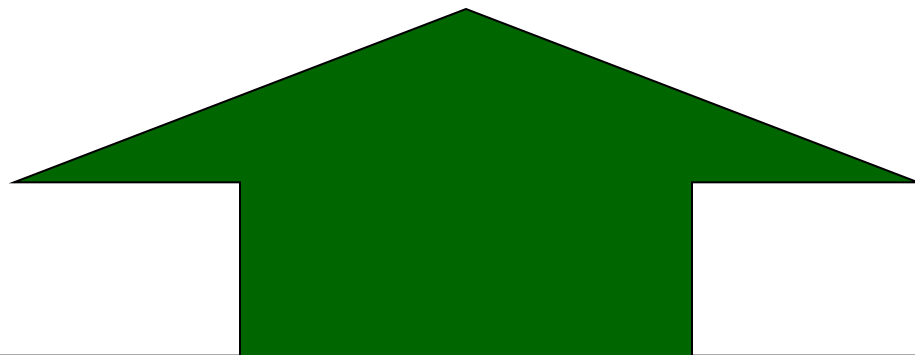
اواخر قرن ۱۹ ← بیماری و نابسامانیهای فضای سبز (بویژه بر اثر آلودگی هوا) چنان دامنه‌ای یافتند، که در شهر کلن یک طرح بررسی درختان شهری به سال 1886 و در پاریس طرحی در مورد خاکهای شهری به سال 1895 به مورد اجرا گذارده شد.

اوایل قرن ۲۰ ← نقش و اهمیت زیست محیطی و بهداشتی فضاهای سبز مطرح می‌شود.

● «سینه» (1889) آشکارا بر لزوم تمایز و تفکیک میان فضای سبز دکوراتیو و فضای سبز بهداشتی تاکید می‌کردند.

● در سال 1869 میلادی «تریپ» پیشنهاد نمود بخشی از فضاهای آزاد مسکونی قانوناً به فضای سبز اختصاص داده شوند.

باغشهر Garden city

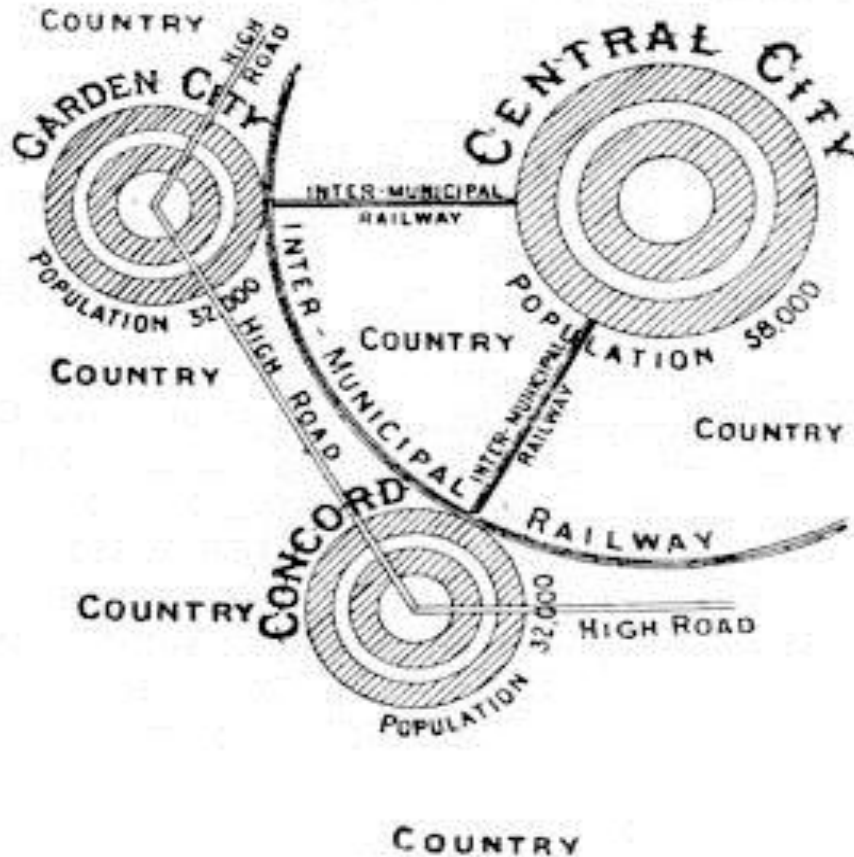

يکي از بنيانگذاران طرح‌هاي جامع فضاي سبز شهري را بايد ، ابنزر هوارد (E.Howard) دانست. هوارد براي اولين بار موضوع شهرهايي را مطرح مي‌نمود که فضاي سبز در آنان به عنوان بخشي کاملاً بديهي و ادغام شده در ساخت مورفولوژيك شهر به حساب مي‌آمد. هوارد ، شهرهاي خود را باغشهر ناميد.

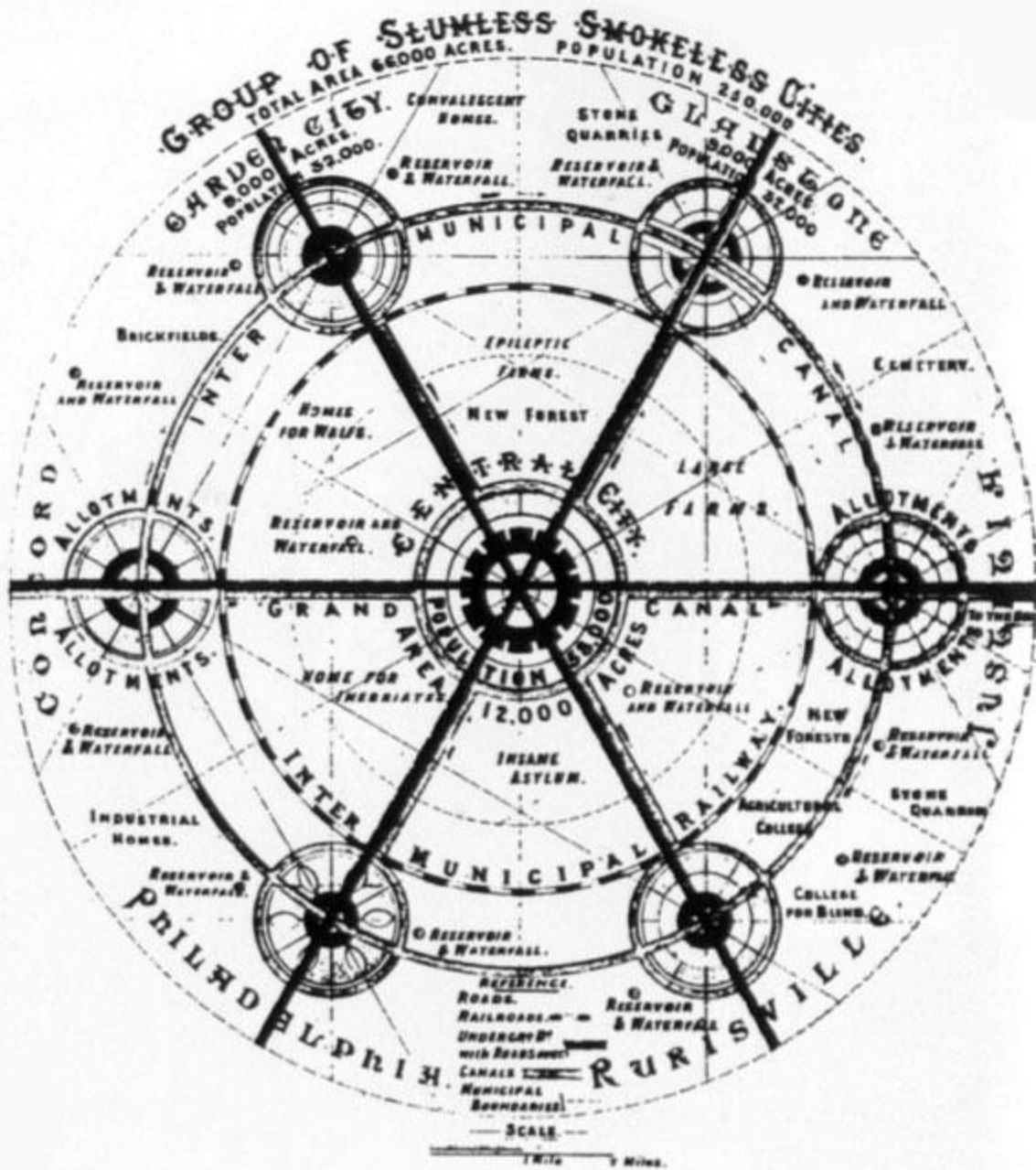
No 5.

DIAGRAM

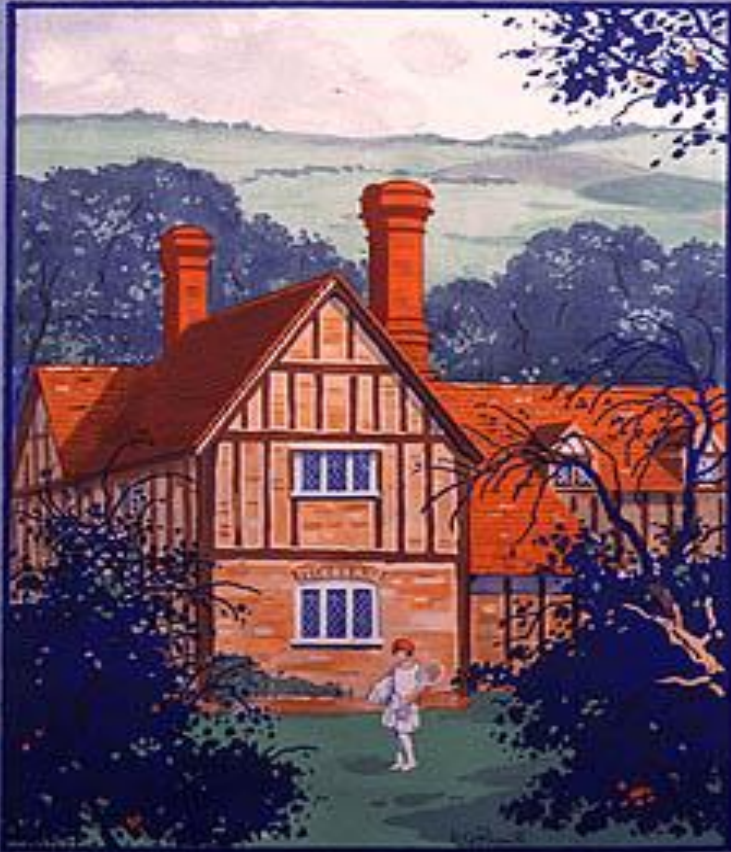
ILLUSTRATING CORRECT PRINCIPLE
OF A CITY'S GROWTH - OPEN COUNTRY
EVER NEAR AT HAND, AND RAPID
COMMUNICATION BETWEEN OFF-SHOOTS

پیشنهاد هوارد شهری است با 30000 نفر جمعیت به شکلی مدور ، که باید در 1000 اکر ساخته شود و پیرامونش مناطق روستایی به وسعت 5000 اکر باشد ، که در آنها 2000 نفر دیگر زندگی کنند. او دو نمونه از طرح باغشهرها را تا زمان حیات خویش (1928) به مرحله عمل درآورد. وی شهر جدید لچورث (*Letchworth*) را در پنجاه کیلومتری لندن در سال 1903 و ولوین (*Welwyn*) را در اطراف لندن در سال 1919 ساخت. نهضت باغشهرها در واقع عکس‌العملی بود در برابر آلودگی و ازدیاد جمعیت پس از انقلاب صنعتی. در فرانسه در پایان قرن نوزدهم برای حل مشکل کمبود مسکن ، باغشهرهای چندی در اطراف پاریس احداث شد.

**HEALTH of the COUNTRY
COMFORTS of the TOWN**

LETCWORTH
The **FIRST GARDEN CITY**

• بنیانگذاران باغشهرهای فرانسه، جورج بینوت لوی (G.B.LOVY)، جولز زیگفرید (J.siegfried) و جورج رایسلر (G.ríslar) بودند. در فرانسه هنگام جنگ جهانی اول باغشهرهای محدودی احداث شدند. برنامه ریزان شهری فرانسه در سال 1913 در نمایشگاه برنامه ریزی شهری در نانسی (NANCY)، به باغشهرها توجه کردند؛ در نتیجه کمیسیونی که طی سالهای 14-1911 روی ناحیه پاریس کار می کرد، پس از جنگ طرحهای بازسازی را برای شهرکهای صنعتی با اندازه متوسط تهیه کرد که شامل تعدادی باغشهر بودند.

در ژاپن باغشهر را «دن ان تاشي»

(Den. En. Toshi) مي نامند.

تاشي يعني منظر زيبا و دن ان يعني روستا يا حومه.

در اين کشور «دن ان» را مزارع يا شاليزار سبز

با دهکده هايي با نسيم ملایم مي نامند.

درواقع کلمه اي در برابر شهر است.

در سال 1907

(Tomoichi Inouye) تومايچي اينوي

که رهبر گروهی در اداره محلي وزارت کشور بود ،

ایده باغشهر را در ژاپن بطور رسمي اعلام کرد.

• در سال 1935 با دستور رئیس جمهور وقت آمریکا روزولت (Roosevelt) شهرهایی به صورت باغشهر احداث شدند. شامل:

(اوهایو Ohio)، (Green hills)، (مریلند Maryland)،

(Green dale)، (ویسکانسین Wisconsin)

این شهرها فاکتورهای مطرح در نهضت باغشهرها را در بر داشتند از جمله: کمربند سبز.

در سال 1929، کمیته برنامه‌ریزی منطقه‌ای لندن بزرگ (Grand London Regional Planning Committee) برنامه‌ای برای لندن تهیه کرد، که در آن اشاره شده بود به سرانه مناسب فضای سبز برای شهروندان لندنی (هفت هکتار برای هر یکهزار نفر) و پیشنهاد طرح کمربند سبز پیرامون شهر لندن. در سال 1938 لایحه کمربند سبز شهر لندن مورد تصویب قرار گرفت و خریداری زمین برای آن آغاز شد.

مشهورترین باغهای ایرانی

باغهای باستانی خوزستان

پردیس‌های هخامنشی

باغ‌های دوره تیموری

وسعت زیاد ، ایجاد ساختمان‌های کناری و تزئینات در

دیوارهای محصور

باغ‌های نظر اصفهان و شیراز

مجموعه‌ای از چندین باغ مرتبط به هم

باغ‌های دوره صفویه

نقش مهم آب در طراحی ، فین کاشان

باغ‌های شاه عباسی

طراحی آلاچیق و ایجاد آب‌نما با کاشی‌های اعلای رنگ‌آمیزی شده و

برکه توام با حالت جزیره‌ای

جهان‌نما ، باغ خرم ، باغ زیتون ، باغ هزار جریب ، باغ چهلستون

مشهورترین باغهای ایرانی

باغهای دوره قاجار

باغ گلستان ، باغ لاله زار ، باغ شاه آباد ،
باغ دوشان تپه در تهران
باغ شاه گلی در تبریز
باغ ارم در شیراز
باغ عفیف آباد (گلشن) در شیراز

باغهای کریمخانی

خیابان نسبتاً عریض مرکزی ، دو پیاده راه حاشیه ای و کاشت
درختان مخلوط مابین خیابان ها ، عدم کاربرد چمن
باغ جنت تهران
باغ دلگشا شیراز

دوره پهلوی

عمدتاً طراحی و احداث پارک های شهری و ترمیم باغ های قدیمی
تعمیر باغ سعدیه شیراز (مزار سعدی به دستور رضاشاه)
باغ ملی شیراز (تغییر کاربری از قبرستان به پارک به دستور رضاشاه)
بازسازی باغ حافظیه شیراز (ترمیم توسط کریمخان زند)
احداث باغ خلیلی شیراز

باغ سعديه

باغ ارم شیراز

باغ حافظیه

جایگاه درخت نزد ایرانیان باستان

♣ ساقه گیاه مقدس هوم (Hauma)

اعتقاد بر آن است که ایزدان بزرگ زرتشتی (بهمن و اردیبهشت = فرشتگان راستی و پاکی، خرد و دانایی) روان زرتشت را در ساقه این گیاه قرار داده‌اند.

♣ آسیب رساندن به گیاهان گناه کبیره به شمار می‌رود (اوستا).

♣ امرداد فرشته نگهبان گیاهان بوده است.

♣ به نظر ایرانیان قدیم درختان انسانهای خوب و نیک کرداری بوده‌اند که پس از مرگ تبدیل به درخت شده‌اند تا زندگی جاوید بگیرند.

♣ درخت افکن بود کم زندگانی (نظامی).

عمده درختان مقدس در نزد ایرانیان

چنار

شمشاد

انار

انجیر

توت و شاه‌توت

سرو

زیتون

خرما

شاهنامه فردوسی

حضرت زرتشت يك درخت سرو شگفت كه سرشت مینوي
و اندازه‌اي بسیار بزرگ داشت از ناحیه کاشمر بر در
آتشکده برزین مهر بر زمین نشانده و در سال 846 میلادی
به فرمان متوکل خلیفه عباسی آنرا فروافکندند. واقعه
بریدن این درخت کهنسال به کرات در تاریخ ذکر گردیده
است.

حماسه کویر (باستانی پاریزی)

در این کتاب از اشجار هزار ساله و بیش از هزار ساله‌ای مثل چنار امامزاده صالح ، کهنه توت منج و سرو بزرگ ابرقو و همچنین از سرو فریومد که در موقع سوختنش به دست «نیالتکین» (امیر خوارزمشاهی) 1691 سال ، عمر داشت گفتگو کرده است.

فضای سبز شهر تهران

◀ اولین گزارش کتبی از وضعیت فضای سبز طبیعی تهران مربوط به اوایل میلاد مسیح می باشد که به وسیله یک سیاح فرانسوی به نام تارو نوشته شده است. او در گزارش خود اطراف شهر ری را پوشیده از جنگل های طبیعی پسته ، بادام ، ارس و بید توصیف نموده است.

◀ پی یترودلاواله ایتالیایی که در دهه دوم قرن یازدهم از تهران دیدن کرده ، تهران را چنارستان نامیده است. این امر به دلیل وجود درختان چنار بسیار در تهران بوده است.

باغ‌های معروف تهران

باغ نگارستان ؛

این باغ از بناها و تاسیسات فتحعلیشاه قاجار بود که در سال 1222 هجری قمری احداث گردید و تا زمان استقرار مشروطیت باقی بود و بعد آن را قطعه قطعه کردند.

از اتفاقات مهمی که در این باغ افتاده بود می‌توان به ولیعهدی محمد میرزا و کشته شدن قائم مقام فراهانی اشاره کرد. در حال حاضر این مکان ، محل سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کل کشور است.

مدخل باغ نگارستان در جلو میدان بهارستان و خود باغ در شمال میدان مزبور واقع بود.

باغ‌های معروف تهران

باغ و برج نوش ؛

برج نوش در خیابانی واقع بوده است که عمود بر خیابان قوام‌السلطنه بود و تا خیابان فردوسی امتداد داشته است. این

عمارت در باغ مصفايي قرار داشته است. برج نوش را به امر فتحعلیشاه برای سکونت عیالش ، نوش آفرین ساختند.

و در حال حاضر ساختمان بانک ملي در خیابان فردوسی در محل سابق برج مذکور قرار دارد.

.باغ نظاميه ؛ در جنوب ميدان بهارستان ، كه متعلق به ميرزا آقا خان نوري بوده است. حدود آن را 50 هكتار تخمين مي‌زنند.

.باغ سردار ؛ كه در شرق ميدان بهارستان واقع بوده و حدود آن 70 الي 80 هكتار بوده است.

.باغ صبا ؛ توسط فتحعلي خان صبا ، ملك الشعرا زمان فتحعليشاه در محل جاده قديم شميران ساخته شد.

.باغ شاه ؛ توسط فتحعليشاه در شمال ميدان اسبدواني ساخته شد.

.باغ پسته بيك ؛ باغي كه در آن پسته مي‌كاشتند ، در سال 1318 شمسي وزارت فرهنگ وقت در اين محل دبستاني بنا كرد.

.باغ و قصر عشرت آباد ؛ در سال 1291 هجري قمري در شمال دروازه شميران احداث گرديد.

.باغ سلطنت آباد ، باغ شهرستانك ، باغ فرمانيه ، باغ كامرانيه ، باغ صاحبقرانويه.

در دوره قاجاربه در دو سوي بعضي از معابر و خيابانهاي مهم تهران مثل خيابان الماسيه ، علاالدوله و ناصر خسرو درختكاري شد. از آن زمان به بعد ، به تدريج احداث فضاي سبز در دو سوي خيابانها بيشتر مورد توجه قرار گرفت.

پارک شهر

نخستین پارک عمومی تهران پارک شهر می باشد. قبل از سال 1328 باغی در ناحیه سنگلج تهران نزدیک باب همایون به نام باغ سنگلج وجود داشت که نیمی از آن در قسمت غربی به وسیله وزارت کشور و نیمه شرقی آن توسط شهرداری تهران اداره میشد و از سال 1328 هر دو قسمت این باغ تحت اداره شهرداری تهران درآمد که در آن صیفي کاري میشد و مورد استفاده یتیمخانه سازمان تربیتي شهرداری تهران بود. در زمان شهرداری دکتر نامدار ، مهندس جامعي مامور تهیه نقشه اصولي براي این باغ شد و در سال 1332 مهندس کاظمي و مهندس رحمانی عهده دار طرح و نظارت بر اجرای پارک توسط شهرداری شدند. از همان زمان اداره باغات شهرداری تهران به سازمان پارکها تغییر عنوان یافت ، بدین ترتیب اولین پارک تهران با مساحت 247478 مترمربع و با تاسیسات متعدد مورد بهره برداری قرار گرفت.

پارک لاله

از دیگر پارکهای قدیمی تهران می‌توان به پارک لاله اشاره نمود که تا قبل از سال 1338 به میدان اسبدوانی جلالیه معروف بود ، که اراضی آن در اختیار ارتش بود و از آن جهت رژه و سان استفاده می‌گردید. ارتش اراضی مربوطه را در ازای مطالبات وزارت دارایی به آن وزارتخانه واگذار نمود. وزارت آبادانی و مسکن وقت ماموریت یافت برای این منطقه طرحی تهیه نماید. قسمت شمال پارک برای تاسیسات فرهنگی و قسمت جنوبی صرفاً برای فضای سبز در نظر گرفته شد. طرح آن بوسیله طراح معروف فرانسوی به نام زوفه و همکاری سایر طراحان ایرانی تهیه و ادامه عملیات اجرایی به شهرداری تهران واگذار گردید و در نهایت در سال 1345 پارک لاله به بهره‌برداری رسید. مساحت این پارک 271246 متر مربع می‌باشد که از جنوب به بلوار کشاورز ، از شرق به خیابان حجاب ، از غرب به خیابان کارگر شمالی و از شمال به خیابان دکتر فاطمی منتهی می‌شود و در منطقه 6 شهرداری تهران واقع شده است.

پارک ساعی

پارک ساعی به صورت جنگلی در سال 1329 به همت مهندس کریم ساعی استاد دانشگاه تهران ، بنیان گذاشته شد. در سال 1331 پس از سقوط هواپیمای حامل دکتر ساعی و درگذشت ایشان ، جنگل ساعی وابسته به وزارت کشاورزی به همان وضع سابق باقی ماند. پس از توسعه شهرداری تهران در سال 1337 جنگل ساعی به شهرداری تهران واگذار گردید و در سال 1341 به همت سازمان پارکها تجهیز و به عنوان پارک عمومی مورد بهره‌برداری قرار گرفت. مساحت این پارک 120000 مترمربع می‌باشد ، که از جنوب به کوچه گلبرگ ، از شرق به خیابان خالد اسلامبولی ، از غرب به خیابان ولیعصر و از شمال به کوچه ساعی منتهی می‌شود. این پارک در منطقه 6 شهرداری تهران واقع است.

پارک ملت

پارک ملت در شمال تهران و در منطقه 3 شهرداری تهران قرار دارد. این بوستان از شمال به خیابان جام جم، از جنوب به خیابان نیایش، از شرق به خیابان ولیعصر و از غرب به خیابان سئول محدود می‌گردد. این پارک در ابتدا به صورت زمین بایری بوده که احداث آن براساس موقعیت خاص خود در 2 فاز متفاوت از سال 1345 آغاز گردیده است. فاز اول آن شامل قسمتی از پارک به موازات خیابان ولیعصر است که به بلوار کنار جاده موسوم بوده و بخشی از آن در قطعه‌ای از پیاده‌رو گسترده شده، در سال 1347 به بهره‌برداری رسید. فاز دوم آن که در سال 1353 مورد بهره‌برداری قرار گرفت شامل دو بخش تپه‌ای می‌باشد. طراحی پارک نامنظم و به سبک پارکهای انگلیسی توسط شخصی به نام پوسن (POSEN) صورت گرفته است. این پارک در سال 1379 مورد بازرسی کلی قرار گرفت. مساحت این بوستان 34 هکتار می‌باشد که 3/2 هکتار آن به جنگلکاری اختصاص دارد.

پارک نیاوران

احداث پارک نیاوران در سال 1348 انجام گرفت. پارک نیاوران با مساحتی حدود 6200 مترمربع در ابتدای خیابان شهید باهنر واقع شده و از پارکهای ویژه تهران به شمار می آید. پله های متعدد از ویژگیهای این پارک به شمار می آید. فضای سبز پارک نیاوران از هماهنگی 8000 متر مربع گلکاری و 20000 متر مربع چمنکاری و درختان زیبای متعدد شکل گرفته است. پارک نیاوران یکی از قدیمی ترین درختان چنار تهران را در دل خود جای داده است. این درخت 150 ساله با ارتفاع حدود 20 مترمربع و محیط بن 8/2 در میان پارک نیاوران خودنمایی می کند.

پارک جمشیدیه

احداث پارک جمشیدیه در سال 1356 انجام گرفت. این پارک از اراضی شخصی آقای دولو بوده است که سپس به سازمان پارکها واگذار و توسط مهندسان ایرانی طراحی و اجرا گردید. پارک جمشیدیه از پارکهای بسیار زیبا و دیدنی تهران بزرگ است. این پارک با مساحتی حدود 6900 متر مربع در انتهای خیابان شهید باهنر واقع شده و از شمال به کوه کلکچال، از جنوب به باغ دولو، از شرق به خیابان جمشیدیه و اردوگاه منظریه و از غرب به جاده کلکچال محدود است. فضای طبیعی این پارک از تلفیق دو عنصر طبیعی سنگ سیاه و گیاه شکل یافته است. فضای سبز این پارک دربرگیرنده حدود 1600 درخت و درختچه است.

پارک قیطریه

این پارک در سال 1352 احداث گردید. مکانی که پارک در آن واقع است متعلق به شخصی به نام صارم الدوله بوده و مساحتی حدود 122602 متر مربع را شامل می شود.

پارک‌های جنگلی تهران

احداث پارک‌های جنگلی در اطراف شهر تهران از دهه چهل شمسی بعنوان سیاستی در جهت توسعه فضای سبز شهر تهران و همچنین ایجاد کمربندی سبز در اطراف تهران آغاز گردید. پارک جنگلی خرگوش دره در سال 1343 به وسعت 140 هکتار در غرب تهران احداث شد. در سال 1345، پارک جنگلی چیتگر در 12 کیلومتری شمال غرب تهران در شمال جاده اتوبان تهران - کرج توسط سازمان مراتع و جنگلهای استان تهران احداث شد. این پارک تا سال 1369 در اختیار سازمان جنگلها و مراتع کشور بود و سال 1369 تا 1372 به بنیاد شهید تحویل داده شد و از سال 1372 به بعد به مسئولیت شهرداری تهران درآمد.

پارک جنگلی لویزان در جنوب رشته کوه البرز مرکزی و در شمال شرقی شهر تهران، در داخل محدوده منطقه چهار شهرداری شهر تهران، در سال 1346 توسط سازمان مراتع و جنگلهای کشور احداث گردید. وسعت تقریبی این پارک 1500 هکتار است.

پارک جنگلی خجیر، با وسعتی معادل 11570 هکتار در محدوده شرقی تهران در سال 1346 احداث گردید.

پارک جنگلی سرخه حصار، با مساحت 9380 هکتار در محدوده شرقی تهران در سال 1347 احداث گردید.

پارک جنگلی گیسا، به مساحت 60 هکتار در سال 1349 و پارک جنگلی غزال در محدوده‌ای به وسعت 475 هکتار در شمال شرق تهران احداث گردید.

پارک جنگلی سعدآباد، در داخل مجموعه سعدآباد به وسعت 180 هکتار از دیگر پارک‌های جنگلی شهر تهران است. همچنین پارک جنگلی داودیه (طالقانی)، واقع در تپه‌های عباس آباد از جمله بهترین نمونه‌های جنگل شهری در تهران محسوب می‌گردد.